

Emendationum in Statii Silvas Particula I.

Scripsit

Aemilius Baehrens.

Statii silvarum libros mss. omnes qui quidem aetatem tulerunt ex illo codice, quem Poggius ex Gallia Romam portavit, fluxisse hodie sat notum est. non tamen ex ipso archetypo, sed ex eius apographo manasse illos, memorabilis Herm. Nohlii (quaestt. Stat. Berol. 1871, p. 34 sq.) suspicio est, quam ex libri Poggiani collatione ab Angelo Politiano in margine editionis principis facta (ea nunc Romae in bibliotheca Corsiniana adservatur; cf. Nohl l. l. p. 27 sqq.) stabilire posse mihi videor. nam in praefatione libri primi in. 'quid enim? oportet huius quoque auctoritate editionis onerari, quod adhuc pro Thebaide mea, quamvis me reliquerit, timeo?' verba 'oportet huius' a Domitio inserta sunt: omnes codd.¹ 'quid enim . . . quoque' cum lacunae signo exhibent. at enim in exemplari Corsiniano hoc adnotatum est 'quid no'. quod nihil aliud significat nisi hoc 'quid.n.o'; ut et in optimo libro Rehdigerano 'quid enim' abbreviatum est ita 'quid.n.' est autem 'o' littera initium vocis 'oportet', quam rectissime Domitium supplevisse hinc iam dilucide apparet. itaque hic Politianus diligentius quam scribe libri illius nostrorum codicum parentis archetypum contulit. ceterum totum locum ita lege 'quid enim oportet me huius quoque auctoritate editionis onerari qui' ('quo' codd.) adhuc pro Thebaide' eqs. — insignius documentum praebent silv. V 5, 24—28, qui versus sic in codd. melioribus se habent:

hoc quoque cum in . . . terdena luce peracta
acclinis tumul . . . uctus in carmina verto

¹ accuratam eorum notitiam A. Imhofii, viri clarissimi et de Statio egregie meriti, benevolentiae debeo. editionis principis Corsinianae collationem olim Nohlius amicus mihi commodavit.

discordesque in . . . singultantia verba
 molior. orsa ly . . . est atque ira tacendi
 impatiens. sed nec eqs.

et Politianus quidem hoc adnotavit 'textus hñ intercisos hos versus'. sed eiusdem testimonio diserto scimus, v. 27 ante illud 'est atque' in libro Poggiano duas praeterea litteras extitisse, quarum in nostris libris nullum apparet vestigium. quae utrum 'd ù' vel 'd m' fuerint, in misera editionis Corsiuianae conditione ei qui conferendi munere functi sunt non sat dinoscere potuerunt. libet autem iam hic loci de versuum illorum emendatione disputare. v. 26 non potest in dubitationem vocari quin recte suppleverit Domitius 'discordesque modos et singultantia verba'; quinque igitur litterae (odos &) lacuna illa in hoc versu haustae sunt. iam si v. 25 cum vulgata scribimus 'tumulo luctus', duas tantum litteras periisse parum est credibile. sed, ecce, ipsum illud 'luctus' eo redarguitur quod iam v. 23 legitur 'tanta est insania luctus'. adice quod codex Salisburgensis 'nctus' praebet¹. unde hic quoque quinque litterarum omissionem statuendam esse censeo ita 'acclinis tumulis planctus in carmina verto'; de 'tumulis' plurali cf. silv. IV 4, 55 'et magni tumulis adcano magistri'. recte porro Gronovius diatrib. p. 586 v. 24 scripsit 'dum nitor. videmus igitur, ita paenultimam archetypi paginam perscissam fuisse ut versus 24 trium, vv. 25 et 26 quinarum litterarum ceperint detrimentum. iam si de v. 27 in re incertissima coniecturam proferre licet, equidem in libro Poggiano haec fuisse putaverim 'molior orsa ly . . fūestatque ira tacendi'. itaque primus ultimusque versus minore, medii maiore damno affecti erant. restat ut Statii verba probabiliter emendata apponam:

hoc quoque dum nitor terdena luce peracta
 acclinis tumulis, in planctus carmina verto
 discordesque modos et singultantia verba.
 molior orsa lyra *funesta* atque ira tacendi
 impatiens: sed nec solitae mihi vertice laurus eqs.

igitur pro eo quod 'planctus in carmina' antiquitus erat exaratum 'in planctus carmina' rescripsimus. nam omnino ineptus est talis sententiarum conexus: dum hoc (sc. carmen) pango, planctus in carmina verto. 'orsa funesta' sunt verba tristia; cf. Markl. ad h. l.

¹ Budensis 'uctus', Rehdigeranus vitioso 'narus' habent, ceteri eique deteriores omittunt. in archetypo, si collationi est fides, 'tumul . . . uctus' fuit.

id quod est 'molior' optime congruit cum illo 'nitor'; nimirum carmen tum temporis *Statio* non sponte fluxit. et ponitur moliendi verbum ibi potissimum ubi magni laboris notio subest. cf. *Achill.* I 19 'te longo necdum fidente paratu molimur'. cf. et *silv.* II 1, 28 'plango lyra'. — utut hae coniecturae se habent, *Politiani* diligenti collatione adiutis certissime nobis affirmare licet, omnes codices nobis cognitos non ex ipso *Poggii* archetypo, sed ex eius apographo descriptos esse.

I 1, 27 sq.:

te signa ferente

et minor in leges iret gener et Cato castris.

Mirum est quantum hic locus vexaverit criticos, cum sensus eius apertissime sit hic: si tu, *Domitiane*, *Caesaris* loco arma gessisses, nec *Pompeius*, non iam *Magnus*, nec *Cato* pertinacius tecum bellare animum induxissent, sed accepissent condiciones a te latas. iam illud 'in leges iret' magna exemplorum nube defendunt, sed hercle sat alienorum. vide modo locos tales: *Ovid. Heroid.* 4, 62 'in socias leges ultima gentis eo', *Valer. Maxim.* III 8, 4 'in exilium quam in legem eius ire maluit', *Iustin.* XII 3 'in leges eorum quos vicerat transiret'. his locis quaenam leges sint intellegendae, addito quodam (socias, eius, eorum) fit manifestum; cuius rei in eo de quo agitur versu nec vola apparet nec vestigium. iam siquis collecto simili *Statii* loco (*silv.* I 2, 28 'subiit leges et frena momordit ille solutus amor') publicas leges intellegi vult, vereor equidem ne is artificii admotis locum interpretari studeat. quid enim? nonne *Caesar* potius contra leges reipublicae egit, cum *Rubicone* traiecto arma Italiae et urbi inferret? dicendum erat 'legibus *Caesaris*', non 'legibus reipublicae'; has enim utraque pars et tueri et defendere praetendebat. neque vero respublica Romana, sed *Caesar* cum *Pompeio* bellum gessit. porro illud 'Cato castris iret' explicant 'e castris iret'. quod mihi quidem non satisfacit. nam si *Statius* dicere voluit 'arma *Cato* deponeret', ineptissime certe hanc sententiam expressit, cum is qui e castris it etiam in pugnam procedendi vel castra movendi gratia id facere possit. lege 'et minor in leges iret gener et *Cato pacis*'; cf. *Verg. Aen.* 4, 618 'cum se sub leges pacis iniquae tradiderit' et id. 12, 112 'et pacis dicere leges'.

I 3, 15 sqq.:

ingenium quam mite solo! quae forma beatis
arte manus concessa locis! non largius usquam
indulsit natura sibi!

tolerari posset illud 'concessa' quamvis sublanguidum, si ullum a libris mss. haberet praesidium. qui cum ad unum omnes legant 'arte manus artemque locis', aliud quid sub hac scriptura latere in propatulo est. videntur autem verba proxime sequentia indicare, formae loci per artifices quaesitae opposuisse Statium pulchritudinem naturalem. hinc facile nascitur emendatio haec: 'quae forma beatis arte manus *facieque* locis!' secundum Gellium enim XIII 30 H. 'non solum in hominum corporibus, sed etiam in rerum cuiusquemodi aliarum «facies» dicitur. nam montis et caeli et maris facies, si tempestive dicatur, probe dicitur'. hinc externa locorum species faciei vocabulo designatur (cf. ex. gr. Sallust. Cat. 55), et ita interdum designatur ut simul amoenitas notetur. sic apud Ovidium met. III 414 sq. legitur 'hic puer et studio venandi lassus et aestu procubuit, *faciemque* loci fontemque secutus', sic apud Corippum, laud. Iustini I 101 'vel Solis dicenda domus, gratissima visu et *facie* miranda loci'. ortum autem vitium inde quod voculae 'facie' littera prima periit post illud 'manus'; cf. Fleckeis. ann. 1871 p. 660 sq.

I 4, 58 sqq.:

tuuc deus, Alpini qui iuxta culmina dorsi
signat Apollineo sanctos cognomine lucos
respicit, heu! tanti pridem securus alumni.

vocem 'pridem' non agnoscunt codices, quorum alii 'pretium', alii, inter quos est Rehdigeranus, 'precidem', Reginensis 1976, haud spernendae auctoritatis liber, 'presidem' praebent. diligentius locum intuenti apparebit, securitatis illius causam dici debere. potuit autem Apollo tum temporis alibi detineri aut forte otiari. vide an sit legendum 'heu! tanti *residens* securus alumni'. nescio autem an hanc emendationem stabiliat Claudianus, perpetuus Statii imitator, cuius haec in epithalamio Pall. et Celer. 56 sunt verba 'equidem dudum te diva morantem mirabar, quid adhuc tanti *secura* maneres coniugii'. et respondent sibi aliquatenus 'morantem' et 'residens', id est, otiosus.

Ib. 86 sqq.:

gaudet Trasimenus et Alpes

Cannensesque animae; primusque insigne tributum

ipse palam lacera poscebat Regulus umbra.

figit poeta, ut vox 'palam' demonstrat, Regulam ad 'missum media de pace triumphum' videndum adfuisse ex inferis. sed quomodo is illud Libycum tributum poposcisse dicitur? pulchra est Iortini, quam Marklandas adfert, emendatio: 'lacera plaudebat Re-

gulus umbra'. mihi tamen leniore mutatione scribendum videtur 'noscebat Regulus'; nam 'noscere' est 'videre'; cf. silv. IV 4, 8 illic egregium formaque animisque videbis Marcellum et celso praesignem vertice nosces' et Markl. ad I 3, 3.

I 6, 51 sqq.:

hos inter fremitus novosque luxus
spectandi levis effugit voluptas.
stat sexus rudis insciusque ferri
et pugnas capit improbus viriles. — —
hic audax subit ordo pumilonum eqs.

'mirum est illud 'levis effugit voluptas'. sane ut omnia mortalium gaudia fluunt, ita et spectandi voluptas inter cenam praebita. sed quis bene sanus ita loquitur? expectamus fere 'spectandi levis *affuit* voluptas'. certior est disceptatio de verbis insequentibus. codices enim tradunt 'ut pugnas'. habet autem illud 'stat sexus', quo merito displiceat. etenim viragines illae proelii simulacrum edentes non stabant, sed ut pugnae vices ferebant terga modo fugientes vertebant, modo insequentes premebant. itaque emendandum puto 'hac (vel 'hic') sexus rudis insciusque ferri ut pugnas capit improbus viriles! hac (vel 'hic') audax subit ordo pumilonum'; cf. Verg. Aen. I 466 'namque videbat, uti bellantes Pergama circum hac fugerent Grai, premeret Troiana iuventus, hac Phryges instaret curru cristatus Achilles'. de 'ut' vocula cf. Catull. 66, 24 'ut tibi tum toto pectore sollicitae mens excidit!', Verg. Aen. VIII 154 'ut te, fortissime Teucrum, accipio adgnoscoque libens! ut verba parentis..recordor!', Plinius paneg. 4 'ut nihil severitati eius hilaritate, nihil gravitati simplicitate..detrahitur!' et admodum tales exclamationes in deliciis habet Statius.

Ib. 93 sqq.:

quis spectacula, quis iocos licentes
quis convivia, quis dapes inemptas,
largi flumina quis canat Lyaei?

'dapes inemptae' hisce locis inveniuntur: Verg. Georg. IV 132 'seraque revertens nocte domum dapibus mensas onerabat inemptis', Horat. epod. 2, 48 'dapes inemptas adparet', Prudent. cathem. 4, 58 'cernit forte procul dapes inemptas, quas messoribus Abbacum propheta agresti bonis exhibebat arte'. significantur igitur dapes non aliunde magnis sumptibus comparatae, sed domesticae et viles. rectum quidem est, cenam illam a Domitiano exhibitam convivis fuisse inemptam. sed primum quaero, cuinam bono commemoretur gratuitas fuisse dapes. deinde credine potest,

Statium cenam illam summis laudibus efferentem epitheto usum esse adeo elumbi quodque facillime non tum ad largitatem quam ad vilitatem dapium potuerit referri? at nove dixit Statius et contra ceterorum poetarum usum. tale argumentum ut semper infirmum est, ita in carminibus Domitiano dedicatis nullum habet locum, quippe in quibus poeta vitata omni ambiguitate summo opere studeat verbis claris et apertis laudare Caesarem. mihi non dubium est quin 'inemptas' utcumque repositum sit a librario quodam qui quod in exemplari suo invenit 'uenignas' non intellexit. lege 'et dapes *benignas*'; cf. Horat. epod. 17, 65 'egens *benignae* Tantalus semper dapis'. possis quoque 'dapes opimas' conicere coll. silv. IV 9, 51 'aut cum me dape iuveris opima'; priorem tamen coniecturam praefero.

Praef. ad libr. II in. 'et ipsa opusculorum, quae tibi trado, conditio sic posita est ut totus hic alter liber meus etiam sine epistula exspectetur'. breviter moneo revocandum esse 'etiam sine epistula *ad te* spectet'. codices 'epistula expectet' praebent. in-
eptum autem et omni sensu destitutum est illud 'exspectetur'.

II 1, 65 sqq.:

obvius intranti rursus quis in ora manusque
prosiliet brevibusque humeros circumdabit ulnis?
muta domus, fateor, desolatique penates,
et situs in thalamis et maesta silentia mensis.

illud 'fateor' adeo languere, nihil ut sit supra, libenter puto unusquisque concedet Marklando. sed eiusdem commentum 'pariter' et a litteris parum commendationis habet et a sententia non minus abundat. elegantissima lectio restituetur poetarum, si scripseris 'muta domus *stat ero* (hero) desolatique penates'; cf. v. 75 'quaesisti lascivus herum' et 129 'festinabat herus'. silv. II 5, 11 'stat cardine aperto infelix cavea' et ib. IV 8, 23 'sic fertilis, oro, *stet domus*' et alia similia.

II 3, 43:

vive diu nostri pignus memorabile voti.

'memorable' id est 'gloriosum', hic absonum est et ex ea corruptela quam in Fleckeiseni annalibus 1872 p. 51 attigi, ortum. lege 'pignus *venerabile* voti'.

III 3, 71 sqq.:

hunc et in Arctoas tenuis comes usque pruinas
terribilem affatu passus visuque tyrannum
immanemque suis, ut qui metuenda ferarum

corda domant mersasque iubent iam sanguine tacto
reddere ab ore manus et nulla vivere praeda.

v. 71 codd. 'hinc' legunt, quod sive pro 'tum' accipis sive pro 'ex hoc tuo aulico officio' recte se habet. difficiliorem loci sententiam Marklandus ita construendam esse dicit: 'tenuis comes usque in Arctos pruinas passus es hunc tyrannum; passus es, inquam, ut qui (id est, eodem modo quo illi qui) domant metuenda corda ferarum'. sed omnino intolerabilis est talis comparatio 'passus es tyrannum, ut qui feras domant', dicendum erat: 'tu ita tyrannum domuisti ut qui feras domant'. neque enim illud 'passus' potes explicare 'patiendo domuisti'. itaque mihi pro explorato est, latere mendum in illis 'immanemque suis'. neque enim externa quadam sanitatis specie te decipi patiari. lege 'terribilem affatu passus visuque tyrannum inmanem *emollis* ut qui metuenda ferarum corda domant'. nimirum primum **INMANEMOLLIS** scriptum erat, unde frequentissima illa O et Q litterarum confusione **INMANEMQ. LLIS** factum est. iam vox 'immanem' pertinet ad illud 'visuque'; cf. Valer. Flacc. I 208 'inmanis visu'. ceterum ad illud 'passus emollis' cf. Ovid. a. a. II 183 'obsequium tigrisque domat Numidasque leones'.

III 3, 74:

nunc frangere sexum

atque hominem mutare nefas, gavisaque solos
quos genuit natura videt'.

ineptum est illud 'solos quos genuit natura videt'. sequeretur enim inde necessario, homines castratos a natura non genitos esse. ne multus sim in re aperta: scribendum est 'gavisaque *totos* (vel 'salvos') quos genuit natura videt'. 'totos' est 'nulla sui parte diminutos'.

III 5, 14 sqq.:

certe lascivia corde

nulla, nec aut rabidi mulcent te proelia Circi
aut intrat sensus clamosi turba theatri.

recte Wakefieldus ad Lucr. V 890 'rabidi Circi' emendat: codd. 'rapidi' exhibent, quod mirum est Imhofium exemplis plane diversis (currus, axis, saltus rapidus) defendisse. neque potest stare quod idem contendit, 'rabidi' magis ad immanes amphitheatri lacerationes quam ad circum pertinere; cf. Anth. lat. R. II 645, 10 sq.: 'hinc furiosi iurgia sunt circi, cuneati hinc taetra theatri seditio'; ita enim hic locus emendandus est. quid autem versu sequenti illud 'clamosi' sibi vult? nam plaudentium aut sibilantium

clamores quid ad Claudiae pectus turbandum valere potuerunt? quomodo lasciviam eius cordi iniecerunt? equidem nunquam putabo, Statium, summum verborum artificem, inter varia theatri vocis epitheta elegisse id quod hic minime ei conveniat nihilque faciat ad rem. certum habeo, scripsisse poetam 'aut intrat sensus *damnosi* (damñosi) turba theatri'. scilicet bonos mores pessumdede-
runt theatra; cf. Prudent. perist. X 220 'cur in theatris te vidente id plauditur? cygnus stuprator peccat inter pulpita, saltat tonan-
tem tauricornem ludius'; plura suppeditabit Teuffelius in hist. Rom. litt. § 8, 5 (p. 11 edit. sec.). de voce 'damnosus' cf. Markl. ad silv. V 1, 93.

Secuntur v. 18 haec:

quas autem comitem te rapto per undas?
quamquam, et si gelidas irem mansurus ad Arctos
vel super Hesperiae vada caligantia Thules
aut septemgemini caput impenetrabile Nili,
hortarere vias.

hic quoque interpretes omnia plana esse putaverunt, velut Imhofius qui ita verba 'hortarere vias' explicat: 'ipsa iter argueres et ultro te comitem praeberes'. equidem, si ita quamcunque sententiam poetarum verbis liceret subicere, de arte critica via et ratione exer-
cenda plane desperarem. simpliciter significant illa 'me hortarere, ut vias facerem', comitandi notio nulla omnino subest. iam vero illud 'quamquam' aperte demonstrat, Statium se minime dubitan-
tem inducere quin ad extremas usque regiones profecturus uxorem habiturus sit comitem. quam sententiam cum tradito illi 'hortarere' inesse etiam atque etiam negari debeat, scribendum puto '*partirere vias*'; cf. Theb. I 475 'quanta partitum extrema protervo The-
sea Pirithoo' et Verg. Aen. XI 510 'mecum partire laborem'. de eo quod est 'vias' cf. Burmann. ad Propert. III) 3, 3.

Ib. v. 26 sqq.:

tua frena libens docilisque recepi
et semel insertas non mutaturus habenas
usque premo. ter me nitidis Albana ferentem
dona comis sanctoque indutum Caesaris auro eqs.

'premere' vel 'comprimere habenas' significat frena ad equum re-
tinendum adstringere; cf. Verg. Aen. I 62 'qui foedere certo et premere et laxas sciret dare iussus habenas', Anth. lat. R. I 253, 146 'compressit habenas Phoebus', Claudian. de rapt. Pros. II 272 'comprime ferales torvi praedonis habenas' et similiter auctor Culicis

283 'labentes biinges etiam per sidera Phoebus pressit equos'. iam verba 'tuas habenas usque premo' cum per latinitatem hoc designent 'regimen tuum semper reprimo, inhibeo, aversor', sensum efficiunt Statii sententiae aperte contrarium. noli dubitare quin dederit ille 'habenas usque *fero*'. cf. Verg. Aen. III 541 'sueti quadrupedes et frena iugo concordia ferre' et silv. III 3, 83 'tu totiens mutata ducum iuga rite tulisti'. qua emendatione recepta in illis 'ter me nitidis Albana ferentem dona comis' ferendi verbum nimis otiose repetitum est. puto autem eodem vitio quo silv. I 3, 19 ex 'unda per umbras' in codd. 'umbra per undas' et V 3, 181 ex 'praesagisque aethera certum auguribus' factum est 'praesagumque aeth. certis aug.', hic quoque peccatum esse. nimirum legendum censeo 'usque *fero*. ter me nitidis Albana *prementem* dona comis'. est autem verbum simplex 'premere' positum pro composito 'inprimere'; cf. Markl. ad silv. IV 5, 18.

Ib. v. 33 sqq.:

tu procurrentia primis

carmina nostra sonis totasque in murmure noctes

aure rapis vigili.

omnino eis assentiendum est qui codicum scripturam 'totasque in murmure noctes' plane intolerabilem affirmant. nam homo totus in aliqua re esse dici potest, non item nox. quid porro est 'noctes aure rapere'? nam Imhofium illa 'totas in murmure noctes' interpretantem 'carmina nocturno labore vigilata' nemo puto audiet. neque in hoc saltem carmine recurrere licet ad dilectum nuperri-morum interpretum refugium, scilicet ad extemporalem illum, si dis placet, eclogarum colorem atque temeritatem, siquidem ipse Statius in huius libri praefatione scribit 'hic, si verum dicimus, sermo est et quidem securus, ut cum uxore et qui persuadere malit quam placere'. nec hoc carmen nimis festinanter scriptum esse est cur statuamus. simplicis ingenii homo tale quid a Statio profectum esse putabit: tu indefatigato studio totas per noctes audis me carmina meditantem. rescribe 'totasque, *en*, murmura noctes aure rapis vigili'. nam murmura illa sat inlustrantur verbis 'procurrentia primis carmina sonis'. et apprine vox '*en*' adcommodata est ad vocis 'totas' vim augendam. scimus autem ex Goethio nostro, poetas vel in lecto maritali aliquando modos pangere; more suo rem exaggerat Statius scribendo 'totas noctes', quasi non partem saltem noctis quieti dedisset. et haec quidem emendatio lenior mihi videtur quam quod itidem in mentem venit 'totas *quin* murmura noctes'. nam ipsa vox '*en*' in '*in*', ut sex-

centies factum est, mutata corruptelae fuit causa. item silv. I 2, 209 'quis tibi tunc alacri caelestum in munere claro, Stella dies?' scribendum puto 'caelestum, *en*, munere claro'. nam admodum hanc vocem poeta noster amat.

IV 1, 44 sqq.:

sic Ianus clausoque libens se poste recepit.
tunc omnes patuere fores laetoque dederunt
signa polo longamque tibi, rex magne, inventam
adnuit atque suos promisit Iuppiter annos.

'patuere fores' crassa Minerva (cf. Markl.) interpolavit Domitius, cum quid lectioni traditae 'patuere dei' faceret nesciret. provenit autem vitium quod versus contraxit ex solemnibus 'f' et 'p' litterarum confusione: 'tunc omnes *favere dei* laetoque dederunt signa polo'; cf. silv. II 3, 125 'veniet favente caelo' et alia eiusmodi sexcenta.

IV 4, 81 sqq.:

credetne virum ventura propago,
cum segetes iterum, cum iam haec deserta virebunt,
infra urbes populosque premi proavitaque toto
rura abiisse mari?

est hic locus inter eos qui Marklando tam inmaniter depravati sunt visi, ut de medela plane desperaret; cf. praef. ed. Dresd. p. XVII. sed, agedum, temptemus num nobis *ἐπιγόνους* felicius res cedat. posterius autem cum audient calcare se urbes olim florentes, nonne eas utpote in littore sitas aequore quondam obrutas esse putabunt? quanto igitur magis obstupefient illi, si eas, dum mare tranquillum erat, periisse perceperint. iam intelleges, puto, quo tendam. nimirum restituemus sententiam Statii indole et cogitandi ratione dignissimam hanc 'proavitaque *tuto* rura abiisse mari'; cf. Gronov., observ. II, 11.

Ibid. 101 sqq.:

iamque vale et penitus noti tibi vatis amorem
corde exire veta. nec enim Tirynthius almae
pectus amicitiae; cedit tibi gloria fidi
Theseos et lacerum qui circa moenia Troiae
Priamiden caeso solatia traxit amico.

Marklandus postquam Gronovii diatr. c. XLI explicationem verborum 'nec enim Tirynthius almae pectus amicitiae' rectissimo usus iudicio reiecit et ipse complures suspensiones, sed eas infelicissimas, protulit, tandem locum utpote conclamatum reliquit. neque melius emendatio cessit eis, qui Marklandum exceperunt, Bentleio et Imhofio.

quorum hic non favente loci sententia 'nec enim te mitius', ille nimis a litteris recedens 'te certius' coniecerunt. verum est hoc 'nec enim *nili iunctius* almae pectus amicitiae'. nam littera 'm' propter eandem praecedentis vocis omissa ex 'ili iunctius' primo 'thiunctius', deinde 'thirintius' factum est. qui corruptelae progressus quam facile potuerit optinere, sciunt qui unquam codices versarunt manibus. nil autem causae est cur cum Marklando 'pectore' illo 'amicitiae' offendas; cf. ex. gr. Martial. IX 14, 1 sq.: 'hunc quem mensa tibi, quem cena paravit amicum esse putas fida e pectus amicitiae?' ceterum quovis pignore affirmem, Statium hic Ovidium imitatum esse, cuius haec sunt verba Trist. I 3, 66 'o mihi Thesea pectora iuncta fide'.

IV 6, 41 sqq.:

haec exitiale ferebant

robur et Argoos frangebant brachia remos.

hoc spatio tam magna brevi mendacia formae!

pro vulgata lectione 'hoc spatio' codices 'ac spatium' tradunt. neque video quomodo propius ad librorum memoriam scribere liceat 'ac spatio', quod elegantiae nomine commendat Handius. mihi, ut verum fatear, illud 'ac' et languidissimum et a latinitate prorsus abhorrere videtur. scribemus, puto, ita 'a, spatio tam magna brevi mendacia formae!'

Ibid. 47:

tale nec Idaeis quidquam Telchines in antris

nec solidus Brontes nec, qui polit arma deorum,

Lemnius exigua potuisset ludere massa.

codices 'nec stolidus Brontes' exhibent. recte autem negat Handius, 'solidus' vocabulum unquam de ipso homine eiusque virtute ac robore dictum esse. coniecit itaque 'nec *validus* Brontes'. mihi aliud latere videtur. rescribo enim 'nec *Siculus* Brontes', quod optime congruit cum illis 'Idaeis antris et 'Lemnius'. cf. silv. I 1, 3: 'Siculis an conformata caminis effigies lassum Steropem Brontemque reliquit?'

Ibid. 67:

seu clausam magna Babylona refrugerat hasta.

'magna hasta' nullo pacto pro magno hastatorum exercitu accipi potest, sed ea est intellegenda quam nos dicimus: eine gewaltige Lanze; cf. silv. V 1, 133 'divinaque tela vibrantem et magnae sparsum sudoribus hastae' et Verg. Aen. X 335 'tum magnam corripit hastam'. adice quod statim versu abhinc altero sequitur 'magnoque ex agmine laudum'. solet autem Statius, ut omnes

fere poetae latini, adiectivo eodem nisi duobus versibus intercedentibus non uti. pauci qui huic regulae repugnare videntur loci facili negotio accedentibus plerumque aliis suspicionum causis, possunt removeri. restituo igitur 'seu clausam *multa* Babylona refrigerat hasta'; cf. Hand ad silv. I 2, 48.

IV 8, 15:

dulci fremit, ecce, tumultu

tot dominis clamata domus.

codd. 'dulcis tremit ecce tumultus'. id quod vulgo legebatur 'dulci tremit c. t.' recte Marklandus improbavit. ortum est vitium e mala litterarum diremptione. scripsit enim, ni fallor, Statius, 'dulci *strepit*, ecce, tumultu', unde factum est a librario 'dulcis trepit'. quo vitio admisso restituere sibi videbatur corrupta quisquis 'tremit' et 'tumultus' revocavit. — uno verbo moneo, eiusdem carminis vv. 40 sq. ita esse scribendos: 'sic tardus inersque nunc demum mea vota cano: tu culpa tuusque hic pudor'. codd. et edd. prave 'sed tardus' habent. eodem vitio silv. V 2, 97 pro 'sic crescunt' in codd. 'sed crescunt' scriptum est.

V 1, 146:

sic plena maligno

afflantur vineta noto, sic alta senescit

imbre seges nimio, rapidae sic obvia puppi

invidet et velis adnubilat aura secundis.

'rapidae' vox neque in comparatione instituta locum habet neque illis quae sunt 'plena vineta' et 'alta seges' ullo modo respondet. adice quod venti celeritati navis invidentes nisi ineptissime non possunt fingi. lege '*gravidae* sic obvia puppi'; cf. Achill. I 556 'vel in antra reverti melle novo gravidas mitis vidit Hybla catervas'. — hic addam duas alterius huius libri carminis emendatiunculas longa verborum commendatione non egentes, v. 71 sqq.: 'at tibi Pieriae tenero sub pectore curae et pudor et docti legem sibi dicere mores; *hinc* ('tunc' vulgo) hilaris probitas et frons tranquilla' et v. 150 'qualiter in Teucros *ultricia* ('victricia' codd.) bella paranti ignotum Pyrrho Phoenix narrabat Achillem'.

V 3, 43:

sume et gemitus et munera nati

et lacrimas, rari quas unquam habuere parentes.

codd. optimi 'sume gemitus' tradunt, quod 'et' vel 'hos' inserendo emendabant viri docti. lege 'sume o genitus'; cf. ex. gr. Verg. Aen. VI 194 'este duces o, siqua via est'.

Ibid. 61 sq.:

neque habitus moresque tuos et facta canentem
fors et magniloquo non posthabuisset Homero.

scripturam librorum 'atque tibi moresque tuos' ita ut supra ex-
cripsi mutavit Marklandus. optime enim perspexit vir ingeniosissi-
mus, neque illud 'tibi' posse retineri et desiderari ad vocem 'ca-
nentem' id quod est 'me', sed ut saepius nimis magno molimine
vitium parvum remove adgressus est. scribe 'atque *ibi me* mores-
que tuos et facta canentem'. nam id ipsum quod 'me' ante 'mo-
resque' intercidit, vocis 'ibi' in 'tibi' mutationi ansam dedit. ce-
terum cf. v. 133 'atque ibi dum profers annos', Achill. I 491 'at-
que ibi dum mixta' Catull. 66, 33 'atque ibi me cunctis' et alibi.

Ibid. 69 sqq.:

maior certe aliis superos et Tartara pulsem
invidia, externis etiam miserabile visu
funus erat.

mirum est librorum memoriam hanc 'maior aliis forsitan superos'
adhuc non emendatam esse. quid enim apertius est quam Statium
genetrici illi orbae et feminae primaevi coniugis obitum maerenti
ita se opponere ut dicat 'maior *at his* forsitan superos et Tartara
pulsem invidia: externis' eqs.? nimirum 'maior invidiā' pro 'maiore
invidia' dictum est; cf. Markl. ad h. l. 'maior at' ut infra v. 129
'maior at inde', 'maior his' ut silv. III 5, 50 'nec minor his tu
nosse fidem'. ceterum cf. silv. V 1, 22 'et iniustos rabidis pul-
sare querelis caelicolas solamen erat', V 5. 77 'nonne horridus
ipsos invidia superos iniustaque Tartara pulsem' et incertus auctor
carminis de Sodoma 21 'pulsabant caelum invidia communia monstra'.

Ibid. 85:

nota nimis vati. quis non in funere cunctos
Heliadum ramos lacrimosaque germina dixit
et Phrygium silicem atque ausum contraria Phoebo
carmina nec Lyda gavisam Pallada buxo?

in quibus illud 'Lyda gavisam' egregia est correctio Imhofii de Stat.
silv. cond. crit. p. 23. sed praeterea corruptum est illud 'quis non
in funere cunctos'. omitto 'cunctos' plane praeter necessitatem
addi, quin subridiculum esse 'cunctos Heliadum ramos', nemo unus
cum de una et altera Phaethontis sorore mutata potuerit loqui, sed,
ut rei ferebat natura, simul de omnibus. sed vide porro, quanto-
pere 'funere' vox sine epitheto frigeat. quonam in funere, iure
quispiam quaeret. non enim in uniuscuiusvis hominis nullo cognat-
ionis vinculo coniuncti, sed in carorum funere poeta tales que-

relas edet. codices praebent 'in funere cuncto'. lege 'quis non in funere *uncto* Heliadum ramos' eqs., ut simillime inveniuntur silv. II 4, 22 'cognata funera' et Catull. 68, 98 'cognati cineres'.

Ibid. 126 sqq.:

te de gente suum Latiis adscita colonis
Graia refert Sele, Phrygius qua puppe magister
excidit et mediis miser evigilavit in undis.
maior at inde suum longo probat ordine vitae.

v. 127 'Sele graius qua' libris traditur. quod cum aperte historiae repugnet, Heinsius et Marklandus 'Phrygius' reposuerunt. sed enim potuit leniore correctione rescribi '*Troius* qua puppe magister'. porro pro 'maior at inde suum' Marklandus et Bentleius coniecerunt 'Parthenopeque suum'. recte autem vulgata lectio se habet interciditque post v. 129 unus versiculus qui fortasse ab his verbis incipiebat 'Parthenope te iure'; 'maior iure' ut supra v. 69 'maior invidia'.

V 4, 7—13:

septima iam rediens Phoebe mihi respicit aegras
stare genas; totidem Oetaeae Paphiaeque revisunt
lampades et totiens nostros Tithonia questus
praeterit et gelido spargit miserata flagello.
unde ego sufficiam? non si mihi lumina mille
quae sacer alterna tantum statione tenebat
Argus et haud unquam vigilabat corpore toto.

Dixit de illis Oetaeis Paphiisque lampadibus Gronovius (ad Sen. Herc. fur. 132) iam a Marklando citatus. miro autem consensu omnes libri mss. 'revisent' praebent. neque caret vulgatum 'revisunt' offensione. legendum itaque censemus 'totidem Oetaeae Paphiaeque *revident* lampades'; cf. Hor. od. II 5, 19 'ut pura nocturno renidet luna mari'. v. 10 non dubito quin Schraderi suspicio 'gelido parcit flagello' ei quod Marklandus proposuit 'tangit' longe sit praefenda. sed illud mirari subit, neminem adhuc in illo 'miserata' vitium esse odoratum. nam plane contrario modo dici debuit 'non miserata'. fortasse dedit poeta 'et gelido parcit, *mihi saeva*, flagello'. possis ita quoque conicere 'mihi sera'. nempe ei qui somni expertes in lectulo volvuntur nimis tarde diem appropinquare queruntur. utcunque hoc se habet, certiore remedio ex verbis insequentibus mendum itidem adhuc non perspectum removere posse mihi videor. nam si tales locos comparaveris silv. I 4, 127—130 'qua nunc tibi pauper acerra digna litem? nec si vacuet Mevania valles... sufficiam' et IV 2, 7 sqq. 'quas solvere grates sufficiam? non, si... digna loquar, intelleges, recte Statium ita scribere potuisse non ego sufficiam, 'non si mihi', vulgatam lectionem nullo modo genuinam esse. sed vide mihi quam facili negotio haec macula possit elui 'si' vocula in 'sr' mutata: 'unde ego sufficiam? non *sunt* mihi lumina mille' eqs.

Scr. Lipsiae mense Martio a. 1872.